

EL DIA QUE VAM FER HISTÒRIA

JO VAIG CREURE L'ENRIC MARCO

La primera vegada que vaig llegir el diari d'Anne Frank devia tenir uns dotze anys. Me l'havien portat els pares d'Amsterdam, on havien visitat la casa de la família Frank, convertida en museu des de 1960. De la família Frank només va sobreviure el pare. Després del seu alliberament d'Auschwitz, Otto Frank va tornar a Amsterdam. Havia perdut la dona i dues filles als camps de concentració. Es va instal·lar a casa del matrimoni Gies, la família que va subministrar aliments als Frank al llarg dels 25 mesos que van viure amagats dels nazis, fins que un sergent de les SS i tres homes de les *Grüne Polizei* els van detenir perquè un confident anònim els havia delatat. Aquella havia estat una història real, em repetia a mi mateixa.

Als disset anys, vaig redescobrir el diari. Llavors preparava el treball de recerca de batxillerat sobre nacionalsocialisme, dels orígens a l'actualitat. Havia contactat amb Richard Eaton, del Centre Simon Wiesenthal, dedicat a la recerca de criminals del nazisme vius i en llibertat, amb seu a Los Angeles (Califòrnia). Eaton em va explicar per què el neonazisme continuava tenint adeptes i em va parlar del revisionisme dels qui, malgrat l'evidència,

negaven l'Holocaust. El francès Robert Faurisson s'atre-
via, fins i tot, amb la negació de l'autenticitat del diari
d'Anne Frank.

Va ser la senyora Miep Gies (1909-2010) qui va re-
cuperar el diari entre el desordre causat per l'escorcoll
dels nazis, i el va tornar sense haver-lo llegit, intacte, a
Otto Frank, que el convertiria en una obra reconeguda
internacionalment. La campanya negacionista contra el
llibre i contra el pare d'Anne va ser atroç. Sense més ni
més, Faurisson qüestionava l'autenticitat dels manuscrits
d'Anne i atribuïa al senyor Frank l'autoria del llibre, un
“frau literari” —bramava—, producte d'una “fabulació
maldestra” escrita en solament tres mesos, a raó de
dues cartes per dia.

Després de la mort d'Otto Frank el 1980, l'original
va quedar en mans del Netherlands State Institute for
War Documentation, que, per apaivagar les males llen-
gües d'aquells que continuaven insistint en la falsedat
del diari, va encarregar un informe a experts en ciència
forense perquè analitzessin l'escriptura d'Anne en dues
cartes escrites amb lletra diferent, que Faurisson presen-
tava com a prova documental de la no-autenticitat del
diari. Les conclusions dels experts, desenvolupades en
250 pàgines d'informe tècnic, eren molt clares: el diari
l'havia escrit una única persona i era la lletra d'Anne.

Otto Frank es va querellar en almenys tres ocasi-
ons contra aquells que, com Faurisson, profanaven la
memòria de la seva filla. Per exemple, contra l'editorial
de Heinz Roth per difondre pamflets de caràcter neo-
nazi amb *leitmotiv* com ara *El diari d'Anne Frank, fals*
o *El diari d'Anne Frank: el gran engany*. La justícia va
donar la raó a Otto Frank, fixant una multa de 250.000
euros o presó de sis mesos per al promotor d'aquesta

propaganda si reincidia. Roth encara va recórrer la sentència amb un informe negacionista escrit per Faurisson i desestimat pel jutge el 1979, basat en una síntesi del seu llibre titulat amb la sorneguera pregunta retòrica: *Le Journal d'Anne Frank est-il authentique?*

Enmig d'aquests pensaments i cercant més informació per al treball, em vaig assabentar per una notícia a *La Vanguardia* que l'associació Amical de Mauthausen de Barcelona organitzava xerrades amb deportats als camps de concentració nazis i vaig decidir anar a una d'elles. Així vaig conèixer l'home que justament ara, mentre escric aquestes línies, tinc al davant en una fotografia.

Què no podrà expressar amb paraules, penso. El que haurà patit. El que han vist aquests ulls, que encara miren amb aquella passió de glòria revolucionària. Tot i així, és aquí, avui, volent-nos explicar la seva història als camps nazis, compartint amb nosaltres aquell infern. Enfoco amb l'objectiu la seva expressió i disparo. Sense saber ben bé per què, em prometo que no em desfaré mai d'aquella imatge. I així ha estat. Durant molt de temps he conservat la seva fotografia com un petit tresor que m'unia al record d'aquella tarda d'hivern viscuda a l'Amical de Mauthausen, en companyia del senyor Marco i altres nois i noies, aquell 22 de novembre de 2001.

La seva història era massa versemblant per ser mentida. En el seu moment, ningú no posava en dubte la veracitat del relat d'un home que, quan parlava, ho feia sempre en primera persona del plural: "Nosaltres, que tant vam haver de patir, nosaltres que vam anar a parar als camps nazis, nosaltres que havíem perdut la dignitat. Nosaltres, els deportats." A la butxaca de la camisa de ratlles hi porta un distintiu de l'Amical de Mauthausen amb el triangle blau i la "S" de "Spaniard",

una gran “S” de supervivent, com ens deia. En aquella instantània, el senyor Marco em recorda la importància de no oblidar el passat.

Recordo com aclamava la política del puny alçat del seu ben admirat Buenaventura Durruti i assegurava haver lluitat com a voluntari de la seva columna durant la Guerra Civil Espanyola. Qui l’escoltava es commovia, la força de les seves paraules era demolidora. La seva història, fascinant, sobretot per com la narrava, per com l’escenificava. A estones, era caòtic, desorganitzat en la cronologia del seu discurs. Però el senyor Marco sabia com captar la nostra atenció. Podies palpar l’abisme al tombant de cada frase, aquell instant on tot es trenca per agafar sentit. Els seus eren discursos molt atents al detall, intensament descriptius, capaços de recrear escenes pròpies de la vida quotidiana dels deportats. Sovint tràgics, carregats de dramatisme com en aquest passatge: “Els SS, els lladrucs dels gossos, els cops, les pallisses i, sobretot, la por a no poder sortir d’aquell lloc mai més, ens tenia totalment atemorits. I no moríem una sola vegada, moríem moltes vegades.” Imaginàvem l’horror. L’empatia amb el seu relat personal i vivencial era, amb franquesa, total.

Hi havia qui directament emmudia, incapaç de dir res, amb els ulls a punt de llàgrima. Altres, en acabar el senyor Marco el seu discurs, ràpidament alçaven la mà i començaven a fer preguntes, incansables, amb ànim de saber-ne més. En acabar la xerrada, alguns de nosaltres encara ens vam quedar una estona parlant amb ell, intercanviant impressions sobre el seu testimoni. Aquella era una oportunitat única que tots havíem volgut enregistrar amb les nostres gravadores de so. Va ser llavors que vaig descobrir la importància del testimoniatge; que la història és relat.

Passats pocs anys, vaig conèixer la notícia de la seva impostura mentre feia les pràctiques de llicenciatura al diari *Avui*. No m'ho podia creure. Impostor, ell? Per què? Com havia pogut...? A l'edició de l'endemà (11/5/2005), un company de la secció de "Món" signava la informació amb el següent titular: "Enric Marco confessa no haver estat mai al camp de concentració nazi de Flossenbürg." En arribar a casa aquell vespre, vaig cercar les carpetes on guardava apunts i documentació del batxillerat. Buscava la seva instantània. Necessitava revisitar aquell moment, inevitablement condicionada per la realitat de la seva impostura.

Dos anys després, durant el procés d'elaboració de la tesi doctoral, vaig voler posar-m'hi en contacte. De seguida, vaig reconèixer la seva veu al telèfon. Em vaig presentar i li vaig comentar que estava interessada a tornar-lo a veure per fer-li una entrevista. Ens vam citar la setmana següent al Zurich de Barcelona.

Vaig arribar puntual però feia una estona que m'esperava a dins, assegut, amb una carpeta plena de documents que demostraven la part de veritat que amagava la seva impostura. Vaig sentir una contradictòria tendresa per aquell home que vaig retrobar aparentment serè, reflexiu: "Malgrat la bona voluntat que tinguis d'escoltar-me, la meva credibilitat ja no em serveix. No espero la teva consideració ni la teva simpatia. Abans que res, vull poder-me explicar. No pretenc justificar-me. Només que em deixin que m'expliqui. Res més. Tot el dolor que porto dins, això no ho sap ningú prou bé. Només som homes i dones els qui fem les històries, no les fan ni els polítics ni els herois... A vegades em pregunto: Per què ho vaig fer? Va ser una ximpleria, una estupidesa, una imbecilitat. De què em vaig aprofitar? Doncs del

grau de credibilitat que em van prestar els companys de l'Amical de Mauthausen i de la complicitat que vaig establir amb els mestres, però, sobretot, de tots vosaltres, de tot el jovent que em va escoltar. «No és una lliçó d'història, sinó una lliçó de vida i humanitat», us deia sempre. Doncs bé, és això el que vaig voler transmetre. I en això no mentia, encara que, com es va dir, era la veritat sortint dels llavis d'un mentider. O d'un mentider a mitges... Saps? Encara recordo aquells nens de la vila de Gràcia que em van regalar una samarreta on hi havia l'Enric Marco i una frase que deia: «Enric, nosaltres creiem en tu.»

Nascut a Barcelona el 14 d'abril de 1921, solia explicar que després de la victòria militar feixista s'havia integrat a la resistència clandestina com a activista de la Confederació Nacional del Treball (CNT), fins que, el 1941, detectat i perseguit per la policia política franquista, havia fugit a França, on va ser capturat a Marsella per la Gestapo. De Marsella, l'havien traslladat als penals de Metz i, més endavant, de Kiel, a l'estat federat d'Slesvig-Holstein, al nord d'Alemanya, on l'havien forçat a treballar a les drassanes. Acusat d'alta traïció contra el Tercer Reich, l'havien condemnat a treballs forçats a perpetuïtat al camp de concentració de Flossenbürg —primer a la pedrera, i, posteriorment, a la unitat que reparava fusellatges d'avió (Toran, 2005: 193)— on va compartir destí i fatalitat amb els milers de republicans espanyols i catalans que van anar a parar als camps nazis. Era el deportat 6.448, llavors la seva única identitat, un número. Finalment, alliberat el 22 d'abril de 1945, havia continuat la seva lluita en clandestinitat com a sindicalista de la CNT.

Aquest és part de l'emotiu discurs en record de les víctimes del nazisme que va pronunciar al Congrés dels

Diputats el 27 de gener de 2005, quan la seva activitat com a president de l'Amical de Mauthausen arriba al seu zenit: “Quan arribàvem als camps de concentració en aquells trens infectes per al bestiar, ens despullaven, ens mossegaven els seus gossos, ens enlluernaven els seus focus. Nosaltres érem persones normals. Ens cridaven en alemany: *Links-rechts* (esquerra, dreta). No enteníem res, i no entendre una ordre et podia costar la vida. Tinc l’esperança que aquesta vegada la lliçó l’apreguin tots. Als joves, que no saben res de la història, els cal algú que els l’expliqui.”

Era el to habitual dels seus parlaments, que funcionaven bàsicament a cop d’efecte: “Cal recordar aquells nens, que no reien ni ploraven, perquè no tenien capacitat, que eren com la llavor del diable, segons els nazis. Els destruïen així que tenien ocasió. Aquells nens que les mares no podien salvar. Quan arribava la primera selecció, i ens posaven els homes a un costat i els nens i les dones a un altre, les dones formaven un cercle i defensaven els seus fills amb els cossos i els colzes, l’únic que tenien [...]. Aquelles nits a la barraca, en què senties un udol, un crit d’animal ferit. Aquell home que durant el dia encara tenia cert orgull i dignitat per amagar les debilitats, però que en el moment de la nit es desfermava...”

Explica l’historiador que el va desemmascarar, Benito Bermejo, que quan se li demanaven dates concretes, noms de persones que havia conegut durant la deportació o qüestions massa específiques sobre el que, en teoria, havia sobreviscut en primera persona, Marco se n’escapolia una vegada i una altra. Naturalment, cap dels supervivents de la deportació, ni la pròpia FEDIP (Federación de Españoles Deportados e Interrogados Políticos), no podia ratificar l’autenticitat del seu testimoni, ja que ningú no el coneixia d’aquella època.